

TİCARİ KAZANCIN TESPİTİNDE HIRSIZLIK VE DOLANDIRICILIKTAN DOĞAN ZARARLARIN GİDER NİTELİĞİ

Prof.Dr. Recep GÜNEŞ*

Yrd.Doç.Dr. Leyla ATEŞ*

Arş.Gör.Dr. Hakan ERKUŞ*

ÖZET

Vergi uygulamasında hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan kayıpların gider niteliğine ilişkin idarenin olumsuz tutumunun nedeni, zararın gider kaydına müsaade edilmesinin yoğun şekilde istismara yol açabileceği, matrah azaltmak isteyen veya açıktan mal satan çoğu firmanın, paralarının veya mallarının çalındığı veya hileyle alındığı iddiası ile ortaya çıkabileceğinin düşünülmesidir. Ancak bu uygulamalar, muvazaalı işlemlerin olabileceği endişesiyle hırsızlıktan doğan zararların gider kaydına konu edemeyen dürüst mükelleflerin mağduriyetine yol açmaktadır. Çalışmamızda Amerikan ve Türk Hukukunda hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararlara ilişkin yasal düzenlemeler ele alınacaktır. Bu bağlamda, hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların gider olarak indirilmesinin gerçek kazancın saptanmasındaki gerekliliği vurgulanarak, söz konusu zararların gider niteliğini tanıyan içtihatlar irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mali güç, indirilecek giderler, gider kabul edilmeyen ödemeler, zararlar, karşılık.

ABSTRACT

The reason for the negative attitude towards characterising the loss caused by theft and fraud as tax deduction for expenses is the belief that it will cause widespread exploitation and firms wishing to decrease their tax base or conduct business off the record will be able to claim that their goods have been stolen or fraudulently taken. However, this practice and concern about exploitation cause unjust treatment to the honest tax payer who can not subject the loss caused by theft to tax deduction. In our study we will examine American and Turkish legislation about tax deduction of the loss caused by theft and fraud. In this context, we will underline the necessity of tax deduction of the loss caused by theft and fraud to determine the real profit and examine the case decisions accepting the mentioned losses as expenses.

Key Words: Ability to pay, itemized deductions, items not deductible, losses, provision.

* İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

I. GİRİŞ

Türk Vergi Bilançosu Hukuku'na¹ göre vergi bilançosunun temel amacı, herkesin mali gücüne göre vergi ödemesini emreden Anayasa'nın 73. maddesi ve herkesin elde ettiği gerçek gelire göre vergilendirilmesini emreden Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 2. maddesinin 2. fıkrası doğrultusunda "vergiye tabi gerçek kazanç"ı saptamaktır (Başaran 1999, 45). Vergiye tabi ticari kazancın veya kurum kazancının tespiti için düzenlenmesi gereken vergi bilançosuna ilişkin hükümler GVK ve Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) yer almaktadır (GVK m. 37, f. 4). GVK'daki vergi bilançosuna ilişkin hükümlerin başında, 37 ve 38. maddeler ile safi kazancın tespitinde indirilecek giderler ve gider kabul edilmeyen ödemelerin sayıldığı 40 ve 41. maddeler gelmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda (KVK) ise bu hükümlere indirilecek giderler ve kabul edilmeyen indirimlerin sayıldığı 8 ve 11. maddeler eklenmektedir. İndirilecek giderler ve gider kabul edilmeyen ödemelerin vergi hukuku bakımından önemi, vergiye tabi ticari kazancın veya kurum kazancının artması ya da azalması sonucunu doğurmasından kaynaklanmaktadır. Vergi idaresi hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların gider olarak indirilmesini GVK'nun 40. ve KVK'nun 8. maddesinde sayılmadığı gerekçesiyle kabul etmemekte, bu durum ticari işletmenin gerçek kazancının saptanmasına izin vermediğinden, gelirin Anayasa'nın 73. maddesi ve GVK'nun 2. maddesine uygun olarak vergilendirilmesine imkân vermemektedir. Çalışmamızın konusunu hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların vergiye tabi ticari kazancın saptanmasında gider olarak indirilip indirilemeyeceği oluşturmaktadır.

II. HIRSIZLIK VE DOLANDIRICILIK-TAN DOĞAN ZARARLARIN GİDER NİTELİĞİ

1. Amerikan Hukuku'nda hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların gider niteliği

Amerikan Hukuku'nda vergiye tabi gelire ulaşmak için yapılacak indirimlerin (deductions), yasalarla açıkça belirlenmiş olması gerekmektedir (McDaniel ve diğerleri 1998, 345). Federal gelir vergisini düzenleyen 1954 tarihli İç Gelir Kanunu'nu (Internal Revenue Code), gayrisafi gelirden (gross income) safi gelire (net income) ulaşmayı sağlayan indirimleri, sayma yoluyla belirlemiştir. Bu hükümlerin başında gelirin elde edilmesi için yapılan giderlerin indirilmesine ilişkin genel kuralları düzenleyen 162 ve 212. maddeler gelmektedir. Gelirin elde edilmesi için yapılan giderlerin gayrisafi tutardan indirilmesine 162 ve devam eden maddelerde izin verilmiş, 262 ve devam eden maddelerde ise indirilemeyecek veya ertelenen bazı giderlere (bazıları gelirin elde edilmesi için yapılmış olsa da) yer verilmiştir. Kurumlarda işletme giderlerinin gayrisafi tutardan indirilmesiyle vergiye tabi gelire (taxable income) ulaşılmaktadır. Ancak gerçek kişilerde bu hesaplama tespit edilmiş gayrisafi gelire (adjusted gross income) ulaştıran bir ara basamak teşkil etmektedir. Bundan gerçek gider esasına (itemized personal deduction) göre 213 ve devamı maddelerde yer alan kişisel giderlerin indirilmesi ve buna ek olarak her bir aile üyesi için genel indiriminin (personal exemption) yapılmasıyla vergiye tabi gelire ulaşılmaktadır.

Zararların (losses) indirilmesiyle ilgili ana hüküm İç Gelir Kanunu'nun 165. maddesinde yer

¹ "Vergi Bilançosu Hukuku (Steuerbilanzrecht)", vergiye tabi ticari kazancın tesbitine esas teşkil eden vergi bilançosu ile ilgili yazılı ve yazısız hukuk kurallarını inceleyen hukuk dalıdır (Başaran 1999, 1-2).

almaktadır². Birkaç istisna dışında, 165. maddede iş veya işletmeyle ilgili olan ya da kâr doğuran işlemler nedeniyle maruz kalınan tüm zararların indirilmesine izin verilmektedir. Maddenin (a) fıkrasıyla, vergi yükümlülerinin ilgili mali yılda uğradığı³ ve sigorta veya diğer bir yolla telafi edilmemiş zararlarının indirilmesi kabul edilmiştir. Bu hükme dayanarak kurumlar, kâra yönelik faaliyette buldukları varsayılarak, mali yılda uğradıkları tüm zararları indirebilirler (Bittker 1983, 12-5; McDaniel ve diğerleri 1998, 475; Gunn ve Ward 1998, 557). Bireyler içinse durum özellik arz etmektedir. Bireysel vergi yükümlüsü, meydana gelen zararlar iş veya işletmesiyle ya da kâr doğuran bir işlemiyle ilgiliyse tüm zararlarını indirebilir (IRC 165 (c) (1) ve (2)) (Bittker 1983, 12-3; McDaniel ve diğerleri 1998, 475, Gunn ve Ward 1998: 557). Bireysel vergi yükümlüsünün işletmesiyle veya diğer kâra yönelik faaliyetiyle ilgili olmayan zararları, indirilemeyen kişisel zarardır (non-deductible personal loss) (McDaniel ve diğerleri 1998, 475). Böylece genel kural olarak (a) fıkrasıyla zararların indirilebilmesine imkân tanınırken, (c) fıkrasıyla bu kural sınırlandırılmıştır (Bittker 1983, 18-1). Ancak, aynı fıkranın (3). bendine göre, kişisel zararlar önceden tahmin

edilemeyen kazadan meydana gelmişse (casualty losses) kişisel niteliklerine rağmen indirilebilirler. “Casualty losses” teriminin kapsamına yangın, fırtına, deniz kazası veya diğer bir önceden tahmin edilemeyen kazadan veya hırsızlıktan doğan zararlar dâhil edilmiştir⁴. Görüldüğü üzere Amerikan Hukuku’nda gerek kurumların gerekse bireylerin hırsızlıktan doğan zararlarını vergiye tabi kazancın hesaplanmasında indirebilmesine Kanunun açık hükmüyle izin verilmiştir. Elbette hırsızlıktan doğan zararın ispatlanması gerekmektedir. İspatın konusunu;

1. Malın ne zaman kaybolduğunun fark edildiği,
2. Malın çalındığı,
3. Çalınan malın sahibi olduğu,
4. Zararın giderilmesi konusunda makul bir beklentiyle tazmin talebinde bulunulup bulunulmadığı oluşturmaktadır (Pub. 547 2006, 3).

Amerikan Hukuku’nda hırsızlıktan doğan zararların indirilmesine ilk kez 1916 tarihli Gelir Kanunu’nda (Revenue Act) izin verilmiştir (Finke 1978, 860). Ancak, hem bu Kanun’da, hem de bugün yürürlükte bulunan İç Gelir Kanunu’nda

² “Loss” terimi İç Gelir Kanunu’nda iki farklı anlamda kullanılmıştır. Loss bazen vergi yükümlüsü veya vergi yükümlüsünün bir faaliyeti bakımından giderlerin geliri aşması anlamına gelmektedir (m. 183, 172(c), 465(d) ve 469(a)). Loss aynı zamanda *sermaye maliyetlerini* -aktifteki satış veya diğer tasarruflardan doğmamış olan- ve *nakit harcamaları* -sermaye gideri ile mutad (ordinary) ve gerekli (necessary) giderler dışında olan- ifade eder. Loss bu ikinci anlamıyla 165. maddede ifade edilmiştir (McDaniel ve diğerleri 1998, 474 dipnotu 1).

³ 165. maddenin (e) fıkrasında hırsızlıktan doğan bir kayba uğrayan vergi yükümlüsünün kaybın farkına vardığı mali yılda bu kayba uğramış sayılacağına ilişkin hüküm bulunmaktadır. Ancak Yüksek Mahkeme farkına varmayı benzer durumdaki “makul bir insanın” hırsızlıktan doğan kaybı fark edebileceği yıla kıyasla belirlemektedir, Cramer v. Commissioner, 55 TC 1125, 1133 (1971).

⁴ Aynı bentte maddenin (h) fıkrası hükmü saklı tutulmuştur. Buna göre, önceden tahmin edilemeyen kazadan veya hırsızlıktan doğan zararların gider olarak indirilebilmesinde iki sınır vardır. Birincisi, kayba 100\$ eklenecektir. Diğer bir deyişle, zararın ilk 100\$’ı indirilemez. İkincisi, bu kayba tespit edilmiş gayrisafi gelirin (adjusted gross income) %10’u eklenecektir. Diğer bir deyişle, indirilecek tutar tespit edilmiş gayrisafi gelirin %10’unu aşan kısım kadardır. Ancak önceden tahmin edilemeyen kazadan veya hırsızlıktan doğan zararların gider olarak indirilmesinde sözkonusu sınırlar kişisel kullanımdaki mallar (personal-use property) için sözkonusudur. İşletmeye ait mallar (business property) ve gelir elde etmek için kullanılan mallara (income-producing property) ait zararlarda bu sınırlar yoktur (Pub. 547 2006, 6-7; Pub. 584 2005, 2; Pub. 584-B 2005, 1-2). İşçinin hizmet ediminde kullanılan mallarda (employee property) önceden tahmin edilemeyen kazadan veya hırsızlıktan doğan zararların gider olarak indirilebilmesinde de %2’lik bir sınır vardır. İndirilecek tutar tespit edilmiş gayrisafi gelirin %2’sini aşan kısım kadardır (Pub. 547 2006, 7; Pub. 584-B 2005, 2).

“hırsızlık” terimi yasal olarak tanımlanmamıştır. Buna karşın, gerek idarenin gerekse yargı organının hırsızlık terimine ilişkin tanımlamaları bulunmaktadır. Hazine Bakanlığı hırsızlık teriminin anlamının içerisine aşırma, zimmet ve soygunu dâhil etmiştir, fakat bunlarla sınırlandırmamıştır (Treasury Regulation 1.165-8(d)). İç Gelir İdaresi (Internal Revenue Service) ise hırsızlığı, para veya malı sahibini ondan yoksun bırakmak kasdıyla alma veya götürme olarak tanımlamıştır. Bunun zarar olarak indirilebilmesi için malın almanın olayın meydana geldiği eyalet kanunlarına göre, hukuka aykırı olmasını ve bu fiilin suç işlemek kasdıyla ifa edilmesini şart koşmuştur (Pub. 547 2006, 2). Ardından hangi hallerde hırsızlık yoluyla para ve malın alınmış olacağı sıralanmış ve eyalet kanunu veya yerel kanunlara göre hukuka aykırı olmak kaydıyla dolandırıcılık ve yalan beyanla para ve malın alınmasını bunlar arasında saymıştır. Vergi Mahkemesi de hırsızlık terimini, bir başkasının malını suç sayılacak şekilde almaya ilişkin tüm halleri kapsayan genel bir sözcük olarak nitelendirmiş, sahte görünüş ve dolandırıcılığı bu terimin kapsamına dâhil kabul etmiştir (Edwards v. Bromberg, 232 F.2d 107). Sonuç olarak uygulanacak eyalet kanunlarına göre suç olmak kaydıyla hırsızlıktan doğan zararlar indirilebilir. Hırsızlık teriminin kapsa-

mına dolandırıcılık da dâhil olduğundan vergi matrahının saptanmasında dolandırıcılıktan doğan zararların da indirilmesine izin verilmektedir. Ancak eyalet kanunlarının suç olarak kabul etmediği hırsızlık ve dolandırıcılık fiillerinden doğan zararların indirilmesi mümkün değildir (Bittker 1983, 18-6; McDaniel ve diğerleri 1998, 723).

2. Türk Vergi Bilânçosu Hukuku’nda hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların gider niteliği

2.1. Yasal düzenleme

GVK’nun 38. maddesinin 1. fıkrasına göre, bilanço esasına göre ticari kazanç, “teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müsbet fark”tır. Bu dönem içinde işletme sahibi tarafından işletmeye eklenen değerler bu farktan indirilir; işletmeden çekilen değerler ise bu farka eklenir. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre ise, ticari kazancın bu surette tespit edilmesi sırasında, VUK’nun değerlemeye ait hükümleri ile GVK’nun 40. ve 41. maddeleri hükümlerine uyulur. “İndirilecek giderler” kenar başlıklı GVK m. 40’da safi kazancın tespit edilmesi için on bent halinde sayılan giderlerin indirilmesi kabul edilmişken⁵, “Gider

⁵ Madde 40: “Safi kazancın tespit edilmesi için, aşağıdaki giderlerin indirilmesi kabul edilir: 1. Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler; (İhracat, yurt dışında inşaat, onarma, montaj ve taşımacılık faaliyetlerinde bulunan mükellefler, bu bentte yazılı giderlere ilaveten bu faaliyetlerden döviz olarak elde ettikleri hâsılâtın binde beşini aşmamak şartıyla yurt dışındaki bu işlerle ilgili giderlerine karşılık olmak üzere götürü olarak hesapladıkları giderleri de indirebilirler.) 2. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müstemilatında iâşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (Bu primlerin ve aidatın istirdat edilmemek üzere Türkiye’de kain sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla), 27’nci maddede yazılı giyim giderleri; 3. İşle ilgili olmak şartıyla, mukavelenemeye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar; 4. İşle ilgili ve yapılan işin ehemmiyeti ve genişliği ile mütenasip seyahat ve ikamet giderleri (Seyahat maksadının gerektirdiği süreye maksur olmak şartıyla); 5. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri; 6. İşletme ile ilgili olmak şartıyla; bina, arazi, gider, istihlak, damga, belediye vergileri, harçlar ve kaydiyeler gibi aynı vergi, resim ve harçlar; 7. Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılan amortismanlar; 8. İşverenlerce, Sendikalar Kanunu hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatlar (şu kadar ki; ödenen aidatın bir aylık tutarı, işyerinde işçilere ödenen çıplak ücretin bir günlük toplamını aşamaz). 9. İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları. (Gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı bu Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde belirlenen oran ve haddi aşamaz.) 10. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maliyet bedeli”.

Kabul Edilmeyen Ödemeler” başlıklı GVK m. 41’de dokuz bent halinde gider olarak indirilmesi kabul olunmayan ödemeler sayılmıştır⁶. Ticari kazancın tesbitine ilişkin GVK’da getirilen düzenlemeler, KVK’nun 6. maddesinin 2.

fıkrasında yapılan atıf gereğince safi kurum kazancının tesbiti esnasında da uygulanacaktır. Ancak kurumlar vergisi yükümlüsü olan kurumlar, GVK’da yer alan giderlerin yanı sıra KVK’nun 8. maddesinde yer alan giderleri gayrisafi gelirlerinden indirebilecek⁷, KVK’nun 11. madde-

⁶ Madde 41: “Aşağıda yazılı ödemelerin gider olarak indirilmesi kabul olunmaz. 1. Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları sair değerler (Aynen alınan değerler emsal bedeli ile değerlendirilerek teşebbüs sahibinin çektiklerine ilave olunur.) 2. Teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatlar; 3. Teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler; 4. Teşebbüs sahibinin, eşinin ve küçük çocuklarının işletmede cari hesap veya diğer şekillerdeki alacakları üzerinden yürütülecek faizler; 5. Bu fıkranın 1 ilâ 4 numaralı bentlerinde yazılı olan işlemler hariç olmak üzere, teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır. Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır. Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir. İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır. 6. Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatlar (Akitlerde ceza şartı olarak derpiş edilen tazminatlar, cezai mahiyette tazminat sayılmaz.) 7. Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklâm giderlerinin % 50’si (Bakanlar Kurulu, bu oranı % 100’e kadar artırmaya, sifıra kadar indirmeye yetkilidir). 8. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ile amortismanları; 9. Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddî ve manevî zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri (f. 1). Bu maddenin uygulanmasında, kolektif şirketlerin ortakları ile adi ve eshamlı komandit şirketlerin komandite ortakları teşebbüs sahibi sayılır (f. 2)”.

⁷ Madde 8: “(1) Ticarî kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tespitinde, mükellefler aşağıdaki giderleri de ayrıca hasıllattan indirebilirler: a) Menkul kıymet ihraç giderleri. b) Kuruluş ve örgütlenme giderleri. c) Genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme, fesih ve tasfiye giderleri. ç) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı. d) Katılım bankalarının katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları. e) Sigorta ve reasürans şirketlerinde bilanço gününde hükmü devam eden sigorta sözleşmelerine ait olup, aşağıda belirtilen teknik karşılıklar; 1) Muallak hasar ve tazminat karşılıkları; tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya bu hesap yapılmamışsa hasar ve tazminatın ve bunlarla ilgili tüm masrafların tahmini değerleri ile gerçekleşmiş, ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri ve bunlara ilişkin masraflardan, reasürör payı düşüldükten sonra kalan tutar ile saklama payına isabet eden muallak hasar karşılığı yeterlilik farklarından oluşur. 2) Kazanılmamış prim karşılıkları; yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden, komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre bilanço gününden sonraya sarkan kısmından, aynı esasa göre hesaplanan reasürör payının düşülmesinden sonra kalan tutardır. Ancak bu tutar, nakliyat emtia sigortalarında, yıllık primin komisyon düşüldükten sonraki tutarından şirketlerin kendi saklama paylarında kalanının % 25’ini geçemez. Kazanılmamış prim karşılığının gün esasına göre hesaplanması mümkün olmayan reasürans ve retrosezyon işlemlerinde 1/8 yöntemi uygulanabilir. 3) Hayat sigortalarında matematik karşılıklar, her sözleşme üzerinden ayrı ayrı hesaplanır. Karşılıkların, gelirleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısmına ait faiz ve kâr payları, giderler arasında gösterilemez. 4) Deprem hasar karşılıkları; yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı karşılığında alınan ve şirketlerin kendi saklama paylarında kalan primlerin 21/12/1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 25 inci maddesi uyarınca hesaplanan kısmı ile önceki hesap dönemlerinde ayrılan karşılıkların yatırıldığı fonların gelirleri toplamından oluşur. Deprem hasar karşılığı hesabına intikal ettirilen primler, bu Kanunun uygulamasında kazanılmamış prim karşılığı hesaplamasına konu edilmez. 5) Bir bilanço döneminde ayrılan sigorta teknik karşılıkları, ertesi bilanço döneminde aynen kâra eklenir”.

sinde sayılan ödemeleri gider olarak indiremeyecektir⁸.

Çalışmamızın konusunu oluşturan ticari işletmenin hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararlarının ticari kazançtan gider olarak indirileceği veya indirilemeyeceğiyle ilgili GVK'nun 40 ve 41. maddelerinde özel bir hüküm yer almamaktadır. Aynı şekilde KVK'da da bu konuda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu zararların vergi hukuku açısından genel hükümler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.2. Vergi idaresi

Vergi idaresi çalınma ve kaybolma halinde söz konusu emtianın herhangi bir biçimde gider kaydedilmesini kabul etmemektedir (Şimşek 1986, 60; Maç 2000, 116). Bu konuda verilmiş birçok özelge mevcuttur⁹. Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı 24.7.2006 tarih ve 2857 sayılı özelvesine şu gerekçeyi dayanak yapmıştır:

“Ticari kazancın tespitinde indirim konusu edilecek kalemler Gelir Vergisi Kanunu'nun 40.

maddesinde sayılmıştır. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8. maddesinde de ayrıca hasılatın indirilecek giderler sıralanmıştır. Çalışan iktisadi kıymetlerin gider olarak yazılabileceğine ilişkin gerek Gelir Vergisi gerekse Kurumlar Vergisi Kanun'da düzenleme olmadığından, şirketin banka hesabından internet şifresi kırılmak suretiyle çalınan paranın gider olarak yazılması mümkün değildir.”

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı ise 8.1.2007 tarih ve 224 sayılı özelvesinde şu gerekçeyi göstermiştir:

“Gelir Vergisi Kanunu'nun 40. maddesinde safi kazancın tespitinde hasılatın indirilecek giderler sayılmıştır. Vergi hukukumuzda ve söz konusu maddede sermaye ve sermayenin herhangi bir unsurunda meydana gelen değer kayıplarının düşük bedelle değerlendirilmesi veya değişik yollarla sonuç hesaplarına intikal ettirilmesi esas olarak ticari faaliyetin normal bir şekilde işleyişinden veya tabii afetler yüzünden değer kaybına uğramış olması şartlarına bağlanmıştır. Bu nedenle, şirketinize ait gasp sonucu kayba

⁸ Madde 11: “(1) Kurum kazancının tespitinde aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmez: a) Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler. b) Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faiz, kur farkları ve benzeri giderler. c) Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar. ç) Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan yedek akçeler (Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel karşılıklar dahil). d) Bu Kanuna göre hesaplanan kurumlar vergisi ile her türlü para cezaları, vergi cezaları, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizler ile Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ödenen gecikme faizleri. e) Kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak tespit edilen hadler saklı kalmak kaydıyla, menkul kıymetlerin itibarî değerlerinin altında ihracından doğan zararlar ile bu menkul kıymetlere ilişkin olarak ödenen komisyonlar ve benzeri her türlü giderler. f) Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan; yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz taşıtları ile uçak, helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ve amortismanları. g) Sözleşmelerde ceza şartı olarak konulan tazminatlar hariç olmak üzere kurumun kendisinin, ortaklarının, yöneticilerinin ve çalışanlarının suçlarından doğan maddî ve manevî zarar tazminat giderleri. h) Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddî ve manevî zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri. ı) Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin % 50'si. Bakanlar Kurulu bu oranı % 100'e kadar artırmaya veya sifıra kadar indirmeye yetkilidir.

⁹ Maliye Bakanlığı'nın 22.09.2004 tarih ve 49/4915-39/044706 sayılı, 28.03.2002 tarih ve 49/4913-112/013422 sayılı; İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 16.11.2005 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01/KVK-14-6789 sayılı; İstanbul Defterdarlığı'nın 26.10.2004 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.11/KVK-15-6079 sayılı, 18.09.2004 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.11/KVK-13-6018 sayılı, 12.02.2004 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.11/GVK-41-10093 sayılı özelveseleri (Bıyıklı ve Kiratlı 2007, 144 dipnotu 129).

uğrayan emtia ve paranın kaydi değerlerinin vergi matrahının tespitinde gider olarak indirilmesi mümkün değildir.”

2.3. Vergi yargısı

Danıştay’ın hırsızlıktan doğan zararlara ilişkin içtihadı zaman içerisinde değişmiştir. Danıştay önceki tarihli kararlarında çalınan mal bedellerinin ticari kazançtan indirilmesini kabul etmemiştir. Danıştay 4. Dairesinin bu yöndeki bir kararının gerekçesinde şu görüşe yer verilmiştir:

“Uyuşmazlık ticari işletmeden çalındığı iddia olunan emtia bedelinin ticari kazançtan indirilip indirilemeyeceğine ilişkin bulunmaktadır.

Ticari kazancın nasıl tespit edileceği 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu(nun) 38 ve 39. maddelerinde gösterilerek, bilânço esasına ve işletme hesabına göre ticari kazancın tarifi yapıldıktan sonra, “ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile bu kanunun 40 ve 41 nci maddeleri hükümlerine uyulacağı hükme bağlanmıştır.

213 sayılı Veri Usul Kanununun değerlendirme ile ilgili hükümleri değerlendirme başlıklı üçüncü kitabında yer almış olup bu hükümlerden, 274 nci madde de değerlendirme günündeki satış bedellerinin maliyet bedeline nazaran daha düşük olması halinde, 278 nci madde de yangın, deprem ve su basması gibi âfetler yüzünden veyahut bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlak, paslanmak gibi hallerde, 317 nci madde de ise amortisman tabi iktisadi kıymetlerin çeşitli nedenlerle değerden düşmesi halinde emteaların nasıl değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 40 nci maddesinin 1 numaralı bendinde ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderlerinin aynı maddenin 3 numaralı bendinde ise işle ilgili olmak şartıyla mukaveleye, ilama

veya kanun emrine istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatların ticari kazançtan indirilebileceği belirtilmiştir.

.....

Yukarıda açıklanan 213 sayılı Vergi Usul Kanunu(nun) 274, 278 ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu(nun) 40/1 nci maddeleri hükmü karşısında çalınan mal bedellerinin ticari kazançtan indirilmesi olanağı bulunmamaktadır.

.....

Bu hükümler haricinde ticari işletmeden çalınan emtia bedelinin zarar ve gider kaydına dair başkada bir hüküm bulunmamaktadır” (Danıştay 4. Dairesi, 3.10.1979, E. 1979/48, K. 1979/2429, Kızılot 1987, 123).

Ancak Danıştay sonraki tarihli kararlarında çalınan mal bedellerinin ticari kazançtan indirilmesini kabul etmiştir. Danıştay 3. Dairesi, bu konudaki bir kararında şu gerekçeyi kullanmıştır:

“Davacının, ortağı bulunduğu adi ortaklığın 1994 takvim yılı hesap ve işlemlerinin neticesinde, çalınan malların zarar kaydedilemeyeceğinden hareketle tespit edilen matrah farkının hissesine isabet eden kısmı için ihtirazi kayıt koymak suretiyle verdiği yıllık gelir vergisi beyannamesi üzerinden tahakkuk ettirilen gelir vergisi, fon payı ve geçici gelir vergisine karşı açılan davayı; 213 sayılı Veri Usul Kanununun 288. maddesinde, hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katıyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir birç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlara karşılık denildiği ve karşılıklarında mukayyet değerleriyle pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilmesinin hükme bağlandığı, anılan yasa hükmüne göre karşılık ayrılabilmesi için hasıl olan veya meydana gelmesi beklenen ve teşebbüs açısından bir borç niteliği taşıyan, aynı zamanda öz sermayede olumsuz azalmaya yol

açabilecek bir durumun, diğer bir ifadeyle zarar doğuran bir oluşumun söz konusu olması gerektiği, dosyanın incelenmesinden, olayda, davacının inceleme raporu doğrultusunda beyanda bulunmakla birlikte, çalıntı malların kayıtlı bedellerinin zarar kaydedilmesinden doğan ... lira matrah farkından hissesine isabet eden ... liralık kısmını ihtirazi kayıtla beyan ettiği, sözkonusu malların çalındığının mahkeme kararıyla sabit olduğu bu konuda taraflar arasında uyumsuzluk bulunmadığı, bu durumda adi ortaklık tarafından hırsızlık sonucu çalınan malların bedellerinin, Vergi Usul Kanununun 288.maddesi hükmüne uygun olarak, kayıtlı değerleri üzerinden karşılık ayrılarak izlenmesinde ve bu değerlerin Gelir Vergisi Kanununun 38.maddesine göre öz sermayede olumsuz bir azalmaya neden olması yani zarar niteliği taşıması sebebiyle de tarh döneminde kâr zarar hesabına zarar olarak kaydedilmesinde yasalara aykırılık görülmediği gerekçesiyle kabul ederek tahakkuk işleminin dava konusu vergi ve fon payına ilişkin kısmını iptal eden ... Birinci Vergi Mahkemesinin ... gün ve 1997/259 sayılı kararının; vergi kanunlarında ticari işletmeden çalınan emtia bedelinin gider olarak kaydedileceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığı, dolayısıyla gider kaydedilmesinin mümkün olmadığı ileri sürülerek bozulması istemidir. Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanan Vergi Mahkemesi kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup temyiz istemine ilişkin dilekçede ileri sürülen iddialar sözü geçen kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verildi? (Danıştay 3. Dairesi, 16.02.1999, E. 1997/4519, K. 1999/495, <http://www.danistay.gov.tr>; aynı yönde bkz. Danıştay 4. Dairesi, 27.10.1988, E. 1987/5929, K. 1988/3647, Özyer 2003, 461 dipnotu 61).

Danıştay 3. Dairesi daha yakın tarihli başka bir kararında da hırsızlık sonucu kaybolan mallar

nedeniyle hasıl olan zararın karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılabileceğini kabul etmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

“ 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 288. maddesinde, hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla karşılık ayrılacağı kurala bağlanmıştır. Hırsızlık sonucu kaybolan mallar nedeniyle hasıl olan zararın da bu madde kapsamında karşılık ayrılması suretiyle gider yazılabileceğinin kabulü gerekmektedir. Çalındığı ileri sürülen malların hırsızlık olayından önce stokta bulunup bulunmadığının yükümlünün envanter kayıtlarından saptanması, öte yandan polis kayıtlarının getirilmesi ve çalındığı belirlenen mallar ile karşılaştırılması suretiyle bedeli gider kaydedilen malların gerçekten çalınıp çalınmadığı hususunun ayrıca bu malların sigortalı olup olmadığının araştırılmasından sonra hırsızlık olayı sabit ise yukarıda yer verilen maddedeki düzenlemeye göre yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir” (Danıştay 3. Dairesi, 03.12.2001, E. 2000/3612, K. 2001/4291 <http://www.danistay.gov.tr>).

Karara gerekçe yönünde katılmayan karşı oy yazısında ise şu görüşe yer verilmiştir:

“213 sayılı Vergi Usul Kanununun Kıymeti Düşen Mallar başlıklı 278’inci maddesinde, “yangın, deprem ve su basması gibi afetler yüzünden veyahut bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlamak, paslanmak gibi haller neticesinde iktisadi kıymetlerinde önemli bir azalış vaki olan emtia ile maliyetlerin hesaplanması mutâd olmayan hurdalar ve döküntüler, üstüğü, deşe ve ıskartalar emsal bedeli ile değerlenir” hükmü yer almıştır. Olayda, hırsızlık yapıldığı sabit olup, bu husus idareye de gerekli belgeler verilerek tevşik edilmiştir. Hal böyle iken hırsızlık yapılarak çalınan ilaçların bedelinin matrahtan düşülmesi Vergi Usul Kanununun yukarıda anılan

hükmüne aykırıdır. Zira Kıymeti Düşen Mallar Başlığı ile bir malın değerinin azalmasının dahi matrahtan düşülmesi olanağı verdiğini kabul eden Kanun koyucunun ekonomik değerini tamamen yok olması sonucunu doğuran hırsızlık gibi durumları evleviyetle öngördüğünü kabul etmek gerekmektedir. Belirttiğim gerekçe ile karara gerekçe yönünden katılmıyorum”.

2.4. Doktrin

Türk Vergi Bilançosu Hukuku doktrininde hırsızlıktan doğan zararların ticari kazancın tespitinde indirilip indirilemeyeceği konusunda iki farklı görüş vardır. Birinci görüşe göre, mevcut vergi kanunları çalınan mal ve paraların değerinin, ticari kazancın tespitinde dikkate alınmasına olanak vermemektedir (Özyer 2003, 461; Özbacı 2005, 438; Öncel ve diğerleri 2006, 275; Bıyıklı ve Kıratlı 2007, 144). Bu görüşe göre, öncelikle GVK 40. maddede, safi ticari kazancın tespitinde hasılatın indirilecek giderler sekiz bent halinde sayılmış olup, bunlar arasında ticari işletmede mevcut varlıkta herhangi bir suretle meydana gelen eksilmelerin gider yazılacağı hususuna yer verilmemiştir (Özbacı 2005, 438; Öncel ve diğerleri 2006, 275; Bıyıklı ve Kıratlı 2007, 144). Kıymeti düşen malların maliyet bedeli yerine emsal bedeli ile değerlendirilmesine ilişkin VUK 278. madde hükmü de uygulanamaz. Çünkü çalınma halinde fiziken bir mal mevcut olmadığı için hesap dönemi sonunda VUK'nun 186. maddesinde belirtilen şekilde tespit edilip değerlendirilecek bir mal yoktur ve bu nedenle VUK 278. maddeye istinaden bir değerlendirme yapılamayacaktır (Özyer 2003, 461). Ayrıca VUK 278. maddede sermaye ve sermayenin herhangi bir unsurunda meydana gelen değer kayıplarının düşük bedelle değerlendirilmesi veya değişik yollarla sonuç hesaplarına intikal ettirilmesi, esas olarak ticari faaliyetin normal bir şekilde işleyişinden veya tabii afetler yüzünden değer kayıplarına uğramasından doğmuş olması şartına bağlanmıştır (Bıyıklı ve Kı-

ratlı 2007, 145). Bu hükme dayanılarak çalınan mal bedelinin ticari kazancın tespiti ile ilişkilendirilmesi mümkün olmadığı gibi, bu surette ortaya çıkan zararlarda karşılık ayrılması için mevcut özel bir hüküm de bulunmamaktadır. Her ne kadar, VUK'nun 288. maddesinde karşılığın genel bir tanımı yapılmış olsa da, karşılık ayrılabilmesi VUK'da sabit kıymetler, alacak ve sermaye için, KVK'da sigorta şirketleri için, Bankalar Kanunu'nda bankalar için yer aldığı gibi özel bir hüküm bulunmasına bağlıdır (Öngen 2000, 447; Özyer 2003, 523; Bıyıklı ve Kıratlı 2007, 146). Kısaca, VUK 288. madde, sınırsız bir şekilde karşılık ayrılmasına ve ayrılan karşılıkların gider yazılmasına imkan vermediği için bu hükme dayanarak da hırsızlıktan doğan zararların ticari kazancın tespitinden gider yazılması mümkün değildir.

İkinci görüşe göre, özsermayeyi azaltan hırsızlık olayının işle ilgili olduğunun saptanması halinde, vergi hukuku açısından değerlendirilmesi, en azından gerçek kazancın vergilendirilmesi için zorunludur (Çakmak 2007, 103; Seviğ 2007). Bu görüş hukuki dayanağını şöyle açıklamaktadır: 40. madde hangi giderlerin işletme ile ilgili olduğunu belirlemek amacıyla düzenlenmiş olup, tadadi nitelikte değildir ve tadadi nitelikteki 41. maddede sayılan kanunen kabul edilmeyen giderlere dâhil olmadığı için işle ilgili hırsızlıktan doğan zararların doğrudan safi kazancı tanımlayan 38. madde uyarınca gider olarak indirilmesi mümkündür (Çakmak 2007, 103-104).

Doktrinde dolandırıcılık zararının çalıntıdan ayrı değerlendirilmesi gerektiği; dolandırıcılık ile veresiye satış, alacak tahsili, borçlanma işlemleri arasında genellikle doğrudan ilişki bulunması ve işletme için dolandırıcılığın genellikle bir alacağın tahsil edilememesi biçiminde ortaya çıkması dolayısıyla işletme sahip veya yöneticisinin çok ağır bir ihmali, kusuru yoksa, genel hükümler çerçevesinde (VUK'nun şüpheli alacak veya değersiz alacak hükümleri gibi) değerlendirile-

rek gider yazılabileceği savunulmaktadır (Çakmak 2007, 104; Seviş 2007).

3. Hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararların gider niteliğine ilişkin görüşümüz

Vergiye tabi ticari kazancın saptanmasında hırsızlıktan doğan zararların indirilip indirilemeyeceği konusundaki tartışmalar iki noktada toplanmaktadır. Birinci nokta, 40. maddede indirilecek giderler arasında ve 41. maddede gider kabul edilmeyen ödemeler arasında sayılmayan bu zararların safi ticari kazancın tespitinde dikkate alınıp alınmayacağıdır. Doktrindeki görüşler, 40 ve 41. maddelerin tadadi nitelikte olduğu konusunda ağırlık kazanmıştır. Amerikan Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da vergiye tabi ticari kazancın saptanmasında yapılacak indirimler yasayla düzenlenmiş olması halinde mümkündür. Çünkü Anayasa'nın 73. maddesinde hüküm altına alınmış bulunan verginin yasalılığı ilkesi vergi matrahının yasayla düzenlenmiş olmasını gerektirir (Anayasa Mahkemesi, 31.3.1987, E. 1986/20, K. 1987/9, AYMKD 23: 190)¹⁰. O halde, hırsızlıktan doğan zararların 40. madde kapsamında kabul edilerek gider kaydedilmesi mümkün değildir. Nitekim vergi yargısı da hırsızlıktan doğan zararların indirilmesinde 40. ve 41. maddeleri değil, VUK'un değerlendirme hükümlerini hukuksal dayanak olarak almıştır.

Tartışmaların ikinci noktasını ise, hırsızlıktan doğan zararların değerlendirme hükümlerine dayanılarak gider kaydedilmesinin kabul edilmesi halinde, değerlemeye ilişkin VUK'nun 278. maddesine göre mi, yoksa 288. maddesine göre mi karşılık ayrılabilmesi oluşturmaktadır. GVK'nun 2. maddesine göre, ticari kazancın tespit edilmesi sırasında, GVK'nun 40. ve 41. maddeleri hükümleri yanı sıra VUK'nun değerlemeye ait hükümlerine uyulur. VUK 278. mad-

denin lafzı açıktır ve sadece kıymeti düşen mallarda değerlemeyi düzenlemektedir. Hükümün açık ifadesine rağmen, hırsızlıktan doğan zararların bu kapsamda gider yazılabileceğini kabul etmek verginin yasalılığı ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Bu nedenle, Danıştay 3. Dairesi'nin 3 Aralık 2001 tarih ve 2000/3612 E. ve 2001/4291 K. sayılı kararının karşı oy yazısında açıklanan görüşe katılmak mümkün değildir. Ancak, karşılıkların genel olarak tanımlandığı VUK'nun 288. maddesi için aynı şey söylenemez. Doktrinde savunulan (Bkz. II, 2.4.), vergi idaresi uygulamasında (Maliye Bakanlığı'nın 30.03.1998 tarih ve 29/2957-288-43/11811 sayılı; 13.11.1991 tarih ve 22113-1421 sayılı özelgeleri, Bıyıklı ve Kıratlı 2007, 146 dipnotu 134) ve vergi yargısının eski kararlarında (Danıştay 4. Dairesi, 16.11.1972, E. 1971/6800, K. 1972/6590; 16.11.1972, E. 1971/6777, K. 1972/6590; 7.3.1973, E. 1971/8093, K. 1873/1058, Bıyıklı ve Kıratlı 2007, 146 dipnotu 134) benimsenmiş bulunan VUK'nun 288. maddesinin genel bir tanım yaptığı, karşılık ayrılabilmesi için vergi kanunlarında özel bir hüküm bulunması gerektiği, dolayısıyla 288. maddenin tek başına ayrılan karşılıkların gider yazılmasına imkân vermediği görüşü açık bir yasa hükmüne dayanmamaktadır. Bu sonuca bir yorum faaliyetiyle ulaşılmıştır. Dolayısıyla, Danıştay'ın da amaçsal yorum yöntemine başvurarak anılan hüküm hırsızlık sonucu kaybolan mallar nedeniyle hâsıl olan zararı da kapsayacak şekilde yorumlaması yerindedir. Bu yorum yöntemi, mali güce göre eşit vergilendirmeye ve elde edilen gerçek gelirin vergilendirilmesine imkân vermektedir. Kısaca, ticari kazancın tespiti sırasında VUK'nun değerlemeye ait hükümleri dikkate alınacağına ve VUK'nun 288. maddesi karşılık ayrılmasına ilişkin genel bir hüküm içerdiğine göre, bu hükme dayanarak hırsızlıktan doğan zararlarının

¹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Güneş 1998.

karşılık ayrılma suretiyle gider yazılmasının hukuka uygun olduğunu düşünmekteyiz. Ancak Amerikan Hukuku'nda olduğu gibi hırsızlıktan doğan zararların gider olarak indirilmesi ?alma? fiilinin yasal suç tanımına dâhil olması, yani TCK'nun 141. maddesine göre hırsızlık suçu olarak nitelendirilmesi halinde mümkün kabul edilmelidir.

Vergi idaresinin hırsızlıktan doğan kayıpların gider niteliği konusundaki olumsuz tutumunun nedeni, çalıntı malların gider kaydına müsaade edilmesinin, yoğun şekilde istismara yol açabileceği, matrah azaltmak isteyen veya açıktan mal satan çoğu firmanın, paralarının veya mallarının çalındığı iddiası ile ortaya çıkabileceğinin düşünülmesidir (Maç 2000, 116). Ancak, bu idari uygulamalar muvazaalı işlemlerin olabileceği endişesiyle, hırsızlıktan doğan zararların gider kaydına konu edemeyen dürüst mükelleflerin mağduriyetine yol açmaktadır. Hırsızlıktan doğan zararların ticari kazancın saptanmasında gider olarak indirilmesinde idarenin bu endişelerinin önüne geçilmesi ise Danıştay'ın yukarıda anılan kararlarında belirlediği;

1. Mahkeme kararıyla veya polis kayıtlarının getirilmesi ve çalındığı belirlenen mallar ile karşılaştırılması suretiyle, bedeli gider kaydedilen malların gerçekten çalındığı,
2. Çalındığı ileri sürülen malların hırsızlık olayından önce stokta bulunup bulunmadığının yükümlünün envanter kayıtlarından saptanması suretiyle, çalınan malın sahibi bulunduğu,
3. Bu malların sigortalı olup olmadığının araştırılması suretiyle, zararın giderilmesi konusunda makul bir beklentiyle tazmin talebinde bulunup bulunulmadığı konularının ispatlanmasıyla mümkündür.

Danıştay'ın aradığı koşullar Amerikan Hukuku'nda aranan koşullarla paralellik arz etmektedir. Öncelikle malın sahibi bulunduğu ve malın

çalındığının ispatlanması gerektiğini söylemektedir. Benzer şekilde malların sigortalı olup olmadığının araştırılmasını isteyerek, sigorta tarafından karşılanması halinde hırsızlıktan doğan zararın indirilmesini kabul etmemektedir. Ancak, Amerikan Hukukunda vergi yükümlüleri ilgili mali yılda uğradığı kayıpları indirilebildiği ve vergi yükümlüsünün kaybın farkına vardığı mali yılda bu kayba uğramış sayılacağına kabul edildiği için malın ne zaman kaybolduğunun fark edildiğinin ispatlanması da istenmektedir. GVK'nun 1. maddesinin 2. cümlesinde açıklandığı üzere, gelirin niteliklerinden biri yıllık olması olduğuna göre, hukukumuzda da zararın hangi takvim yılında meydana geldiğinin ispatlanması gerekir. Bu takdirde ilgili yılın ticari kazancının saptanmasında indirilmesine izin verilmelidir. Burada zararın meydana geldiği yıl, Amerikan Hukuku'nda olduğu gibi malın alındığının fark edildiği yıl olarak yorumlanmalıdır.

Dolandırıcılıktan doğan zararların gider niteliği konusundaki düşüncelerimiz, hırsızlıktan doğan zararların gider niteliğiyle ilgili düşüncelerimizle benzerdir. Hırsızlık ve dolandırıcılığın gider olarak indirilmesinin farklı hukuksal dayanakları olduğunu düşünmüyoruz. VUK'nun 288. maddesi hükmüne dayanarak vergi yükümlülerinin dolandırıcılıktan doğan zararlarının indirilmesi mali güce göre eşit vergilendirmeye ve elde edilen gerçek gelirin vergilendirilmesine imkân verecektir. Amerikan Hukukunda uygulanacak eyalet kanunlarına göre suç olmak kaydıyla hırsızlık teriminin kapsamına dolandırıcılık dâhil edilmiştir. Amerikan Hukukuna paralel olarak, Türk Ceza Hukuku'na göre dolandırıcılık suçunun işlenmiş olması halinde zararın gider yazılabileceğinin kabul edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Dolandırıcılıktan doğan zararların gider olarak indirilmesi için hileli davranışın yasal suç tanımına dâhil olması, yani TCK'nun 157. maddesine göre dolandırıcılık suçu olarak nitelendirilmesi halinde mümkün kabul edilmelidir.

III. SONUÇ

Vergi yükümlüsünün ticari kazancının saptanmasında hırsızlık ve dolandırıcılıktan doğan zararlarının indirilmesi mali güce göre eşit vergilendirmeye ve elde edilen gerçek gelirin vergilendirilmesine imkân verecektir. Amerikan Hukukuna baktığımızda vergi matrahının saptanma-

sında bu zararların indirilmesinin ayrıntılı düzenlemelerle kabul edildiği görülmektedir. Hukukumuzda bu imkân Danıştay içtihadıyla sağlanmıştır. Ancak vergi idaresinin aksi yöndeki uygulamasının ve doktrindeki tartışmaların önüne geçmek adına bu konuda VUK'nun değerlendirilmesi arasında açık bir hüküm eklenebilir.

KAYNAKÇA

Başaran, F. 1999. Alman Ve Türk Vergi Bilançosu Hukuklarında Gayri Maddi İktisadi Kıymetleri Aktifleştirme Şartları. İstanbul: Beta Yayınları.

Bıyık, R. ve A. Kıratlı. 2007. Giderler Ve İndirimler. 4. Baskı Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Bittker, B. I. 1983. Fundamentals Of Federal Income Taxation. New York: Warren, Gorham & Lamont.

“Business Casualty, Disaster, And Theft Loss Workbook”, Internal Revenue Service, Department Of The Treasury, Publication 584-B (Rev. December 2005) (Pub. 584-B).

“Casualties, Disasters, And Thefts- For Use İn Preparing 2006 Returns”, Internal Revenue Service, Department Of The Treasury, Publication 547 (Pub. 547).

“Casualty, Disaster, And Theft Loss Workbook (Personal-Use Property), Internal Revenue Service, Department Of The Treasury, Publication 584 (Rev. December 2005) (Pub. 584).

Çakmak, Ş. 2007. 2007 Yılı Gelir Ve Kurumlar Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi. Ankara: Oluş Yayıncılık.

Finke, C. M. 1978. “Theft Loss Deductions As Relief For The Small Investor” Duke Law Journal: 849-888.

Gunn, A. ve L. D. Ward. 1998. Cases, Text And Problems On Federal Income Taxation. Fourth Edition St. Paul, Minn.: West Publishing Co.

Güneş, G. 1998. Verginin Yasallığı İlkesi. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Kızılot, Ş. 1987. Vergi Uygulamasıyla İlgili Muktezalar Ve Danıştay Kararları. Ankara: Savaş Yayınları.

Maç, M. 2000. “Vergi Uygulamalarında Hırsızlık Olayları” Yaklaşım 90 (Haziran): 116-119.

McDaniel, P. R. Ault, H. J. McMahon, Jr., M. J. ve D. L. Simmons. 1998. Federal Income Taxation: Cases And Materials. Fourth Edition New York: Foundation Pres.

Öncel, M. Kumrulu, A. ve N. Çağan. 2006. Vergi Hukuku. 14. Baskı Ankara: Turhan Kitabevi.

Öngen, S. 2000. Vergi Muhasebesi. Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Özbalcı, Y. 2005. Gelir Vergisi Kanunu Yorum Ve Açıklamaları. Ankara: Oluş Yayıncılık.

Özyer, M. A. 2003. Açıklama Ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması. 2. Baskı Ankara: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını.

Seviğ, V. 2007. “Ticari İşletmelerde Hırsızlık Ve Soygun Olayları”, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=62263&YZR_KOD=157&ForArsiv=1 (20 Mart).

Şimşek, V. A. 1986. “Çalınma, Kaybolma Ve Doğal Afet Durumlarında Emsal Bedeli Uygulaması” Vergi Dünyası 56 (Nisan).

<http://www.danistay.gov.tr>

